

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันนี้ นักการศึกษาที่มีแนวโน้มที่จะมองการศึกษาว่าเป็นกระบวนการในการเป็นมนุษย์และเกิดแนวความคิดในการจัดการศึกษาที่เรียกว่า "การศึกษาตลอดชีวิต" (Life-long Education) ขึ้น ทั้งนี้ เนื่องมาจากการวิจัยทางจิตวิทยาที่พบว่ามนุษย์ไม่มีความสมบูรณ์อยู่ในตัวเอง ต้องเรียนรู้เพื่อสนองความต้องการของตนเองอยู่เสมอ¹ ประกอบกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงของมนุษยชาติในปัจจุบัน ซึ่งมีสาเหตุสำคัญ 3 ประการคือ ประการที่หนึ่ง ประชาชนทั่วโลกทวีจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว ประการที่สอง ความรู้บางอย่างล้าสมัยเร็ว ในขณะที่วิทยาการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก้าวหน้าไปไกล และประการที่สาม ประเทศต่าง ๆ ใ้ได้รับเสรีภาพทางการเมืองสูงขึ้น² ด้วยเหตุนี้ระบบการศึกษาที่จำกัดขอบเขตอยู่ในโรงเรียนนั้นจึงไม่เป็นการเพียงพอที่บุคคลจะเผชิญชีวิตในสภาพสังคมที่เป็นอยู่ต่อไปได้ บุคคลที่พ้นวัยเรียนแล้วจึงจำเป็นต้องฝึกฝนตนเองในรูปแบบการศึกษาอย่างใดอย่างหนึ่งเรื่อยไปตราบนานเท่าชีวิตยังคงดำเนินอยู่ การศึกษาตลอดชีวิตที่จัดกันอยู่ในปัจจุบันได้แก่การจัดการศึกษาที่เรียกว่า "การศึกษานอกระบบโรงเรียน" ซึ่งเน้นความจำเป็นต่อเนื่องในการพัฒนากำลังคนของประเทศ ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นสืบต่อจากการศึกษาในระบบโรงเรียนที่เน้นความจำเป็นพื้นฐานในการพัฒนากำลังคน

¹ จรุง ฆาสุวรรณ, "การศึกษานอกระบบโรงเรียน" จุดยืนและทิศทางการศึกษา, รวบรวมและจัดพิมพ์โดยสมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย (วันอาทิตย์ 2518), หน้า 95.

² วิลเบอร์ แชรรมม์, และคนอื่น ๆ สื่อมวลชนใหม่ ๆ : รายงานสำหรับนักวางแผนการศึกษา, แปลจาก The New Media : Memo to Educational Planners โดย ศรีน้อย โปวาทอง (พระนคร:คุรุสภา, 2514), หน้า ก.

การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในประเทศไทย ได้มีการดำเนินงานเป็น 3 ประเภท³ คือ

ประเภทที่มีแบบแผน มีหลักสูตรที่กำหนดไว้แน่นอน เป็นหลักสูตรที่จัดขึ้นให้กับ ประชาชนที่ไม่มีโอกาสได้ศึกษาในโรงเรียนภาคปกติ หลักสูตรประเภทนี้อาจเทียบได้กับการ ศึกษาในโรงเรียน ตัวอย่างโรงเรียนประเภทนี้ได้แก่ โรงเรียนผู้ใหญ่สายสามัญระดับ ต่าง ๆ เป็นต้น

ประเภทที่มีแบบแผนพอสมควร จัดเป็นหลักสูตรระยะสั้น บางที่ก็จัดเป็นชั้นเรียน บางที่ก็จัดเป็นกลุ่มนอกชั้นเรียน หลักสูตรมักจัดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของประชาชน เพื่อมุ่งสอนประชาชนเฉพาะเรื่อง ตัวอย่างการจัดการศึกษานอกโรงเรียนประเภทนี้คือ โรงเรียนฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่ เป็นต้น

ประเภทไม่มีแบบแผน บุคคลที่ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและ นอกระบบโรงเรียนทั้งสองประเภทที่กล่าวข้างต้น อาจได้รับการศึกษาจากการศึกษาค้น ตนเองโดยอาศัยสื่อมวลชนต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และหนังสืออื่น ๆ หรือ โดยการอภิปราย การสนทนากับเพื่อน และกิจกรรมทางสังคมอื่น ๆ ฯลฯ

การศึกษานอกระบบโรงเรียนประเภทไม่มีแบบแผนนี้ นับว่ามีลักษณะเป็นการศึกษา ตลอดชีวิตของบุคคลมากกว่าการศึกษาทั้งสองประเภทที่กล่าวข้างต้น เพราะเป็นการเรียนรู้ จากสิ่งแวดล้อมเพื่อนำมาสนองความต้องการของบุคคลในการดำเนินชีวิตโดยทั่ว ๆ ไป ครอบคลุมเท่าที่ชีวิตยังคงดำรงอยู่แหล่งที่ให้การศึกษาประเภทนี้แก่บุคคล ที่สำคัญคือสื่อมวลชนต่าง ๆ วิทยุ การต่าง ๆ จากสื่อมวลชนที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตในสังคมของบุคคล จึงจัดเป็น วิทยุ การสำหรับการศึกษาทั้งสิ้น

³ เกียรติชัย พงษ์พาณิชย์, "แนวความคิดและลักษณะการศึกษานอกระบบในประเทศไทย", วิทยาสาร, 26 (22 พฤศจิกายน 2518), หน้า 8.

ปัจจุบันสื่อมวลชนมีบทบาทในการให้รายการสำหรับการศึกษาแก่ประชาชนดังกล่าวนี้มากขึ้น ดังจะเห็นได้จากนโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับการส่งเสริมบทบาทของสื่อมวลชนต่อการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในอนาคตไว้ว่า⁴ "ส่งเสริมให้สื่อมวลชนต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ มีบทบาทในการส่งเสริมการศึกษา นอกระบบโรงเรียนอย่างกว้างขวาง เช่น ส่งเสริมให้สถานีวิทยุที่มีอยู่แล้วทั่วประเทศจัดทำรายการเพื่อส่งเสริมความรู้ของประชาชนให้มากขึ้น โดยเน้นรายการที่เป็นประโยชน์แก่การดำรงชีพของประชาชนเป็นต้น" และวิทยุกระจายเสียงนับว่าเป็นสื่อมวลชนชนิดหนึ่งที่ทำให้รายการสำหรับการศึกษาแก่ประชาชนได้มากที่สุด เพราะประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศไทยมีเครื่องรับวิทยุ ดังจะเห็นได้จากรายงานผลการสำรวจวิทยุและโทรทัศน์ทั่วราชอาณาจักร พ.ศ. 2517⁵ ปรากฏว่าประชากรของประเทศร้อยละ 70.9 มีเครื่องรับวิทยุ และภายในระยะเวลา 6 ปี คือตั้งแต่ปี พ.ศ. 2511-2517 จำนวนเครื่องรับวิทยุเพิ่มขึ้นจาก 2,554,500 เครื่อง เป็น 5,111,235 เครื่อง หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 100

ยิ่งไปกว่านั้นวิทยุกระจายเสียงยังมีโอกาสให้รายการสำหรับการศึกษาแก่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศได้ดีกว่าสื่อมวลชนชนิดอื่น เพราะวิทยุสามารถเข้าถึงประชาชนในชนบทห่างไกลการคมนาคมและที่ไม่มีกระแสไฟฟ้าใช้อีกด้วย นอกจากนี้ วิทยุสามารถเข้าถึงผู้ฟังตั้งแต่เด็กจนถึงผู้ใหญ่ ตลอดจนผู้ที่ไม่รู้หนังสือแต่ฟังภาษาพูดรู้เรื่อง ซึ่งในประเทศไทยมี

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴ กรมสามัญศึกษาและกองวิชาการ, โครงการวิทยุและโทรทัศน์เพื่อการศึกษา นอกโรงเรียน, (อค์สำเนา), หน้า 2.

⁵ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, รายงานผลเบื้องต้นการสำรวจวิทยุและโทรทัศน์ทั่ว ราชอาณาจักร พ.ศ. 2517 (โรงพิมพ์สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2518), หน้า 13.

ประชากรที่ไม่รู้หนังสือไทย แต่ฟังภาษาพูดรู้เรื่องมีอยู่ถึงร้อยละ 2.7⁶ ประชาชนเหล่านี้
มีโอกาสได้รับรายการสำหรับการศึกษาจากวิทยุมากกว่าสื่อมวลชนชนิดอื่น

เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศเป็นผู้ที่มีการศึกษาอยู่นอกระบบโรงเรียน
ซึ่งเรียกว่าเป็นการศึกษาตลอดชีวิตคงโตกล้วแล้ว และการศึกษาที่นั้นได้รับมาจากรายการ
วิทยุกระจายเสียงมากกว่ารายการของสื่อมวลชนชนิดอื่น ๆ จึงควรจะได้มีการสำรวจวิจัย
รายการกระจายเสียงของสถานีวิทยุต่าง ๆ เพื่อจะได้ทราบว่าสถานีวิทยุใดจัดทำรายการ
ต่าง ๆ เป็นประโยชน์แก่การดำรงชีวิตของประชาชน และสอดคล้องกับความต้องการของ
ประชาชนในแต่ละภาคหรือไม่เพียงใด ผลการสำรวจวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการนำไป
พิจารณาจัดทำเนื้องานเกี่ยวกับการศึกษาของประชาชนที่อยู่นอกโรงเรียนตามนโยบาย
ของรัฐบาลให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังเป็นประโยชน์ต่อการ
ดำเนินงานของสถานีวิทยุในการนำไปพิจารณาจัดทำรายการที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนิน
ชีวิตของบุคคลในสังคมและตรงตามความต้องการของประชาชนด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษาถึงความต้องการ ความนิยม และความคิดเห็นของประชาชนในภาค
กลางเกี่ยวกับการฟังรายการวิทยุกระจายเสียง ประโยชน์และความรู้ที่ได้รับจากการฟัง
รวมถึงความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดรายการวิทยุกระจายเสียง

⁶ กระทรวงศึกษาธิการ, การสัมมนาแห่งชาติว่าด้วยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุ
โทรทัศน์ เรื่องการส่งเสริมให้รายการมีคุณค่า ครั้งที่ 1 ณ โรงแรมบางแสน ชลบุรี
(คุรุสภา, 2515), หน้า 1.

2. สํารวจและเปรียบเทียบปริมาณเวลาของรายการวิทยุกระจายเสียงต่าง ๆ ที่สถานีวิทยุต่าง ๆ ส่งกระจายเสียง
3. เปรียบเทียบปริมาณความนิยมของประชาชนที่มีต่อรายการวิทยุกระจายเสียง กับปริมาณเวลาของรายการวิทยุกระจายเสียงแต่ละรายการที่สถานีวิทยุส่งกระจายเสียง

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้มีขอบเขตดังนี้

1. ประชากรที่ใช้จำกัดอยู่ในภาคกลาง ประชากรเป็นผู้มีอายุระหว่าง 15-20 ปี ได้รับการศึกษาตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ลงมา ทั้งเป็นผู้ที่ไม่อยู่ในระหว่างการศึกษาในระบบโรงเรียน
2. การสำรวจรายการวิทยุกระจายเสียงที่ออกอากาศจากสถานีวิทยุกระจายเสียง ทำการสำรวจในช่วงระยะเวลาเดือนธันวาคม พ.ศ. 2518 เท่านั้น
3. สถานีวิทยุกระจายเสียงที่ผู้วิจัยทำการสำรวจรายการเป็นสถานีวิทยุที่ตั้งอยู่ในภาคกลางเท่านั้น

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

ผู้วิจัยคาดว่าผลการวิจัยจะเน้นประโยชน์โดยตรงต่อสถานีวิทยุกระจายเสียงและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้วิทยุเป็นสื่อในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้แก่ประชาชน ข้อมูลซึ่งได้จากการวิจัยนี้ที่คาดว่าจะ เป็นประโยชน์ต่อสถาบันดังกล่าว มีดังต่อไปนี้

1. ได้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความต้องการ ความนิยม และความคิดเห็นของประชาชนที่เกี่ยวกับการพิจารณาการวิทยุกระจายเสียง ประโยชน์และความรู้ที่ได้รับจากการฟัง รวมถึงความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงในภาคกลาง
2. ได้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปริมาณเวลาของรายการวิทยุกระจายเสียงต่าง ๆ ของสถานีวิทยุที่ส่งกระจายเสียงในภาคกลาง
3. เพื่อเป็นแนวทางในการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาจากระบบโรงเรียนให้กับประชาชน

ความไม่สมบูรณ์ของการวิจัยนี้

ความไม่สมบูรณ์ของการวิจัยนี้ มีดังนี้

1. ความไม่สมบูรณ์ เนื่องจากการเลือกสถานีวิทยุกระจายเสียงเป็นกลุ่มสถานีวิทยุกระจายเสียงตัวอย่างควยวิซสุ่มตัวอย่างแบบจงใจ (Purposive sampling) โดยเลือกเอาสถานีวิทยุกระจายเสียงที่ประชาชนฟังมากที่สุด และรองลงมารวม 5 อันดับ ซึ่งนำมาจากรายงานผลการวิจัยเกี่ยวกับการฟังวิทยุของประชาชน ที่สำนักงานสถิติแห่งชาติได้ทำการสำรวจเมื่อ พ.ศ. 2511-2512 ผลการวิจัยนี้แม้ว่าจะเป็นผลการวิจัยล่าสุดที่สำนักงานสถิติแห่งชาติได้รายงานผลไว้ แต่เมื่อเทียบกับปัจจุบัน (พ.ศ. 2518-2519) จะเห็นว่าห่างกันหลายปี ซึ่งอาจเป็นผลให้ความนิยมของประชาชนเปลี่ยนแปลงไป
2. การสำรวจรายการวิทยุกระจายเสียงที่ออกอากาศจากสถานีวิทยุกระจายเสียงในภาคกลาง ทำการสำรวจเพียงช่วงระยะเวลาเดือนธันวาคม พ.ศ. 2518 เดือนเดียว

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

รายการวิทยุกระจายเสียงสำหรับการศึกษาของประชาชน หมายถึง รายการวิทยุกระจายเสียงที่เนบประโยชน์แก่การดำรงชีพของประชาชนและสนองความต้องการของบุคคลในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคม และเป็นรายการวิทยุกระจายเสียงที่ส่งกระจายเสียงในระบบ เอ.เอ็ม. ซึ่งมีความถี่ตั้งแต่ 535-1,600 กิโลเฮิรตซ์

สถานีวิทยุ หมายถึง สถานีวิทยุที่ตั้งอยู่ในภาคกลาง

ประชาชน หมายถึง ประชาชนในภาคกลางที่มีอายุระหว่าง 15-60 ปี ใ้รับการศึกษามาก่อนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ไม่เป็นผู้ที่อยู่ในระหว่างการศึกษาในระบบโรงเรียน และมีภูมิลำเนาอยู่นอกเขตเทศบาล

ภาคกลาง หมายถึง บริเวณที่ประกอบด้วยจังหวัดที่อยู่ในส่วนกลางของประเทศ ซึ่งแบ่งตามสภาพภูมิศาสตร์ ได้แก่จังหวัด กาญจนบุรี สุพรรณบุรี ราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี นครปฐม สมุทรสงคราม สมุทรสาคร สระบุรี ลพบุรี พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สิงห์บุรี ชัยนาท ตราด จันทบุรี ระยอง ชลบุรี ปราณบุรี ฉะเชิงเทรา นครนายก นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย